

Propozycja nowelizacji ustawy o pomocy społecznej wyłączająca małżonka pozostającego w separacji z obowiązku wnoszenia opłat za pobyt w domu pomocy i zwrotu wydatków poniesionych na świadczenia z pomocy społecznej drugiego małżonka

Przedstawiona poniżej propozycja nowelizacji ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r., tj. z dnia 7 czerwca 2016 r. (Dz.U. z 2016 r. poz. 930 z późn. zm.) ma na celu wzmocnienie prawnej ochrony małżonka pozostającego separacji w zakresie odpowiedzialności za zobowiązania drugiego małżonka oraz chronić instytucję małżeństwa.

W praktyce prowadzonego przez Stowarzyszenie SPES Ośrodka Pomocy Kryzysowej zgłaszały się osoby żyjące od wielu lat w orzeczonej separacji, które ku ich zaskoczeniu zostały wezwane przez ośrodek pomocy społecznej do pokrywania kosztów pobytu małżonka w domu pomocy społecznej. Problem ten ma istotne znaczenie społeczne, biorąc pod uwagę z jednej strony intencje, jakimi z reguły kierują się osoby dokonujące wyboru pomiędzy orzeczeniem rozvodu, czy separacji, z drugiej zaś strony częsty brak świadomości prawnej istotnych różnic pomiędzy tymi instytucjami na gruncie ustawy o pomocy społecznej.

Przyczyną wystąpienia przez małżonka z żądaniem orzeczenia separacji jest najczęściej chęć zapewnienia sobie (jak i dzieciom) bezpieczeństwa prawnego i majątkowego w związku z rozpadem małżeństwa, gdy z powodów światopoglądowych czy religijnych małżonek ten nie chce orzeczenia rozvodu lub też ma nadzieję, że w przyszłości dojdzie do pojednania się i restytucji małżeństwa.

Zgodnie z treścią art. 614 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (dalej w skrócie k.r.o.), orzeczenie separacji ma skutki takie, jak rozwiązanie małżeństwa przez rozwód - chyba że ustawa stanowi inaczej; w szczególności powoduje powstanie pomiędzy małżonkami rozdzielenia majątkowej i wyłącza dziedziczenie ustawowe pomiędzy małżonkami (art. 935¹ Kodeksu cywilnego).

Co do zasady, zobowiązania małżonka pozostającego w separacji zaciągnięte po jej orzeczeniu, są wyłącznie jego zobowiązaniami, za które drugi z małżonków nie ponosi odpowiedzialności majątkowej – lecz nie dotyczy to zobowiązań wynikających z korzystania przez drugiego małżonka ze świadczeń pomocy społecznej.

W obecnym stanie prawnym, zgodnie z treścią art. 61 ust. 1 pkt 2) i art. 96 ust. 1 pkt 3) ustawy o pomocy społecznej, obowiązek wnoszenia opłat za pobyt małżonka w domu pomocy społecznej oraz zwrotu wydatków poniesionych na świadczenia z pomocy społecznej, dotyczy także małżonka pozostającego w separacji – cyt.:

Art. 61

1. Obowiązani do wnoszenia opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej są w kolejności:

- 1) mieszkaniec domu, a w przypadku osób małoletnich przedstawiciel ustawowy z dochodów dziecka,*
 - 2) **małżonek**, zstępni przed wstępnymi,*
 - 3) gmina, z której osoba została skierowana do domu pomocy społecznej*
- przy czym osoby i gmina określone w pkt 2 i 3 nie mają obowiązku wnoszenia opłat, jeżeli mieszkaniec domu ponosi pełną odpłatność.
- (...)*

Art. 96

1. Obowiązek zwrotu wydatków poniesionych na świadczenia z pomocy społecznej spoczywa na:

- 1) osobie i rodzinie korzystającej ze świadczeń z pomocy społecznej;*

2) *spadkobiercy osoby, która korzystała ze świadczeń z pomocy społecznej - z masy spadkowej;*

3) **małżonku**, *zstępnych przed wstępnymi osoby korzystającej ze świadczeń z pomocy społecznej - jedynie w przypadku gdy nie dokonano zwrotu wydatków zgodnie z pkt 1 i 2, w wysokości przewidzianej w decyzji dla osoby lub rodziny korzystającej ze świadczeń z pomocy społecznej.*

(...)

Powyższe rozwiązanie prawne w odniesieniu do małżonka pozostającego w separacji należy uznać niezgodne z zasadami współżycia społecznego i rażąco niesprawiedliwe – skoro orzeczenie separacji potwierdza stan zupełnego rozpadu małżeństwa, powoduje ustanie wspólności majątkowej i wyłącza dziedziczenie ustawowe pomiędzy małżonkami.

Możliwa jest sytuacja, w której w przypadku orzeczenia separacji w wyłącznej winy małżonka korzystającego ze świadczeń pomocy społecznej - np. z powodu znużenia się, alkoholizmu czy innych rażąco nagannych zachowań, małżonek uznany za niewinnego zostanie mimo to zobowiązany do pokrywania opłat za pobyt w domu pomocy społecznej czy też do zwrotu wydatków poniesionych na świadczenia pomocy społecznej małżonka wyłącznie winnego rozpadowi małżeństwa, nawet jeśli od orzeczenia separacji minęło np. 30 lat.

Proponujemy w związku z tym, by w treści art. 61 i art. 96 ustawy o pomocy społecznej zostały wprowadzone następujące zmiany:

Art. 61

1.(...)

1a. Obowiązek wnoszenia opłat za pobyt w domu pomocy społecznej nie dotyczy małżonka pozostającego w separacji.

Art. 96

1.(...)

1a. „Obowiązek zwrotu wydatków poniesionych na świadczenia pomocy społecznej nie dotyczy małżonka pozostającego w separacji.”

(...)

Podkreślić należy, że powyższe rozwiązanie nie stoi w sprzeczności z treścią art. 614 § 3 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, który stanowi, iż – cyt.: „*Jeżeli wymagają tego względy słuszności, małżonkowie pozostający w separacji obowiązani są do wzajemnej pomocy*”.

W przeciwieństwie do skutków, jakie niesie ze sobą rozwód, zgodnie z treścią art. 614 § 4 k.r.o., który wyłącza odpowiednia stosowanie art. 60 § 3 k.r.o. - obowiązek alimentacyjny pomiędzy małżonkami pozostającymi w separacji co do zasady nie wygasa i w sytuacji, gdy pomocy w zaspokajaniu potrzeb życiowych będzie potrzebował małżonek, który nie został uznany za winnego rozpadowi małżeństwa – może dochodzić alimentów od drugiego małżonka bez ograniczenia czasowego (w przypadku rozwodu bez orzekania o winie, obowiązek alimentacyjny wygasa po pięciu latach od orzeczenia rozwodu, chyba że ze względu na wyjątkowe okoliczności sąd, na żądanie uprawnionego, przedłuży wymieniony termin pięcioletni – art. 60 § 3 k.r.o.).

Jeśli zatem w konkretnej sytuacji sąd rodzinny zasądzi alimenty od małżonka pozostającego w separacji na rzecz małżonka korzystającego ze świadczeń pomocy społecznej – alimenty te ograniczą finansowy zakres pomocy społecznej czy też w ogóle nie będzie konieczności, by małżonek ten korzystał z pomocy społecznej.

Istotnym jest, iż zgodnie z treścią art. 7 Kodeksu postępowania cywilnego, prokurator może żądać wszczęcia postępowania w każdej sprawie, jak również wziąć udział w każdym toczącym się już postępowaniu, jeżeli według jego oceny wymaga tego ochrona praworządności, praw obywateli lub interesu społecznego (z wyjątkiem spraw niemajątkowych z zakresu prawa rodzinnego). Oznacza to, że nawet wobec braku faktycznej możliwości działania osoby przebywającej w domu pomocy społecznej, prokurator może wytoczyć powództwo o alimenty na rzecz tej osoby.

Niezależnie od powyższego, dla małżonka świadomego treści art. 61 i 96 ustawy o pomocy społecznej w obecnym brzmieniu, ryzyko obciążenia obowiązkiem zwrotu wydatków poniesionych na świadczenia pomocy społecznej może być czynnikiem wpływającym na dokonanie wyboru rozwiązania prawnego: separacja czy rozwód – i wybór rozwodu, pomimo tego, że żądanie to jest niezgodne z światopoglądem i sumieniem tego małżonka.

W świetle powyższego uważamy, iż proponowane zmiany w ustawie o pomocy społecznej przyczynią się do wzmocnienia ochrony małżonka pozostającego w separacji w zakresie odpowiedzialności za zobowiązania drugiego małżonka - będą promować instytucję separacji w razie kryzysu małżeńskiego, a tym samym chronić instytucję małżeństwa.

Katowice, dnia 20.09.2017 r.